

Kritik mot en befattningshavare vid Polismyndigheten Dalarna för dennes handläggning av en begäran om att få del av ett förundersökningsprotokoll

Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 9 april 2013 framförde advokaten AA klagomål mot Polismyndigheten Dalarna för handläggningen av hans begäran om att få del av ett förundersökningsprotokoll. Till anmälan bifogades de skrivelser han gett in till polismyndigheten och de svar han erhållit.

Av anmälan och bifogade handlingar framgick bl.a. följande. Polismyndigheten Dalarna meddelade den 11 februari 2013 att förundersökningen beträffande BB var slutförd och att BB fick möjlighet att senast den 26 februari 2013 yttra sig över denna innan förundersökningen lämnades vidare till Åklagarmyndigheten. I egenskap av ombud för BB begärde AA den 26 februari 2013 att få ta del av förundersökningsprotokollet. Den 13 mars skrev han en påminnelse som skickades till polismyndigheten den 14 mars. Den 19 mars beslutade polismyndigheten att handlingarna inte skulle lämnas ut på grund av förundersökningssekretess. Den 25 mars skrev AA till polismyndigheten och angav att han fann det anmärkningsvärt att handlingarna inte lämnades ut med hänvisning till förundersökningssekretess när förundersökningen var slutförd. Han underströk att han var ombud för BB enligt tidigare översänd fullmakt och begärde på nytt att förundersökningsprotokollet omedelbart skulle översändas till honom och hans klient. Den 27 mars fick han besked om att hans begäran avslagits av inspektör CC, förundersökningsledare vid Polismyndigheten Dalarna, trafikenheten i Falun, eftersom han inte var förordnad som offentlig försvarare för BB. Han ringde upp CC, som vidhöll sitt beslut. Kort efter att samtalet avslutats fick han dock ett meddelande om att CC beslutat att lämna ut handlingarna.

JO hämtade in och granskade handlingarna i polismyndighetens ärenden A002.305/2013 och A.004.645/2013. I dessa ärenden återfanns AA framställningar daterade den 26 februari, 13 mars och 25 mars 2013 samt den fullmakt som lämnats in tillsammans med den första begäran. I ärendena fanns även polismyndighetens underrättelser daterade den 19 och 27 mars 2013.

Muntliga uppgifter hämtades in från inspektör CC. Han uppgav bl.a. följande.

Det stämmer att AA vid flera tillfällen kontaktade polismyndigheten och begärde att få ut handlingarna i den aktuella förundersökningen och att han nekades detta. Han minns dock inte på rak arm vid hur många tillfällen detta skedde. Det var han som gjorde bedömningen att AA inte skulle få ta del av några handlingar i förundersökningen. Skälet var att handlingarna omfattades av förundersökningssekretess i förhållande till AA eftersom denne inte var och inte heller förväntades bli förordnad som offentlig försvarare för den misstänkte. Han minns att det fördes en diskussion kring det faktum att AA var ombud för den misstänkte men minns inte när han för första gången såg den aktuella fullmakten. Han minns i dag inte hur han resonerade när han gjorde bedömningen att det krävdes ett förordnande som offentlig försvarare för att få ta del av handlingarna.

Polismyndigheten Dalarna (tillförordnade länspolismästaren DD) kom in med ett yttrande. En skrivelse från CC bifogades detta. CC bekräftade i huvudsak vad han tidigare uppgett. Han anförde vidare att anledningen till att handlingsutlämnandet dröjt någon tid efter den 27 mars 2013 var vissa tekniska problem med Siebel PUST-systemet samt att den aktuella arbetsveckan var kort med anledning av påskhelgen. I polismyndighetens yttrande redogjorde myndigheten för sina rutiner enligt tjänsteföreskrift Handläggning av begäran om att få ta del av allmän handling (187-1). I sin bedömning anförde polismyndigheten följande.

Inledningsvis kan konstateras att det tydligt framgår att polismyndigheten inte har uppfyllt det krav på skyndsam handläggning av begäran om att få ta del av allmänna handlingar som uppställs i [...] tryckfrihetsförordningen. Detta faktum är ytterst beklagligt.

Den centrala frågan i detta fall är den långa tid som förflöt mellan den tidpunkt då begäran inkom tills det att beslutet meddelades. – – – Av utredningen som ligger till grund för detta yttrande framgår att det dröjde 26 dagar innan beslutet meddelades. Det råder alltså inga tvivel om att kravet på skyndsam handläggning inte är uppfyllt i detta fall.

Polismyndigheten har inte heller uppfyllt den informationsskyldighet som åligger polismyndigheten när beslutet angående begäran har lämnats. Denna informationsskyldighet innebär enligt 6 kap. 3 § tredje stycket OSL att sökanden ska underrättas om möjligheterna att få ett överklagbart beslut. Detta framgår även av polismyndighetens tjänsteföreskrift. [– – –]

Avslutningsvis vill polismyndigheten klargöra att åtgärder kommer att vidtas för att bättre synliggöra och sprida tjänsteföreskriften genom att utbilda handläggarna på den berörda enheten för att på så sätt förbättra den framtida handläggningen gällande begäran om att få ta del av allmänna handlingar.

Tjänsteföreskriften bifogades yttrandet. I föreskriften anges bl.a. att en begäran från den misstänkte om att få ta del av uppgifter ur en pågående förundersökning ska prövas utifrån 23 kap. 18 § rättegångsbalken och inte hanteras som en begäran om att få ta del av allmän handling.

AA bereddes tillfälle att kommentera yttrandet.

Rättslig reglering

Den som är part i ett ärende vid en myndighet har som regel rätt att ta del av det som tillförts ärendet, s.k. partsinsyn (se 16 § förvaltningslagen). Bestämmelsen om

partsinsyn enligt förvaltningslagen är dock inte tillämplig i polismyndigheternas brottsbekämpande verksamhet (se 32 § förvaltningslagen).

Beträffande förundersökningar regleras den misstänktes rätt till insyn i 23 kap. 18 § rättegångsbalken (RB). Vid en s.k. slutdelgivning ska utredningen redovisas i sin helhet och den misstänkte ges tillfälle att lämna synpunkter. Bestämmelsen ger inte en misstänkt eller försvararen någon ovillkorlig rätt att få en kopia av förundersökningsprotokollet (jfr 23 kap. 21 § fjärde stycket RB, som är tillämplig när åtal väckts). I allmänhet får de dock var sitt exemplar av det preliminära förundersökningsprotokollet i samband med att de underrättas om att förundersökningen är slutförd. Om den misstänkte begär att få en kopia av förundersökningsprotokollet och det inte finns några vägande skäl som talar mot det – t.ex. att materialet är mycket omfattande – bör myndigheten efterkomma en sådan begäran (se JO 1996/97 s. 72 och JO:s ärende 5112-2008).

En enskild kan även grunda en framställning om att få ta del av handlingar på de grundläggande bestämmelserna om handlingsoffentlighet i 2 kap. tryckfrihetsförordningen (TF). Enligt dessa bestämmelser har var och en rätt att ta del av en handling som förvaras hos en myndighet om den är inkommen till myndigheten eller upprättad där, förutsatt att den inte omfattas av sekretess.

En allmän handling som får lämnas ut ska tillhandahållas genast eller så snart det är möjligt. Det ska ske på stället och utan avgift. Den som begär det har också rätt att mot avgift få en kopia av handlingen. En sådan begäran ska behandlas skyndsamt. Besked i en utlämnande fråga bör normalt lämnas samma dag som begäran gjorts. Någon eller några dagars fördröjning kan dock godtas om det är nödvändigt för att ta ställning till om utlämnande får ske. Ett visst ytterligare dröjsmål kan vara ofrånkomligt om framställningen avser eller fordrar genomgång av ett omfattande material. I sådana fall kan det många gånger vara lämpligt att successivt lämna besked om vad som kan lämnas ut.

Om en anställd vid en myndighet har ansvar för vården av en handling, är det enligt 6 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (OSL) i första hand han eller hon som ska pröva om handlingen ska lämnas ut. I tveksamma fall ska den anställde låta myndigheten göra prövningen, om det kan ske utan onödigt dröjsmål. Beslutar den anställde att inte lämna ut handlingen eller del av den ska den som begär handlingen informeras om möjligheten att begära myndighetens prövning och att det krävs ett skriftligt beslut av myndigheten för att beslutet ska kunna överklagas.

En framställan från den misstänkte (eller dennes ombud) om att få ta del av handlingarna i en förundersökning bör som utgångspunkt handläggas enligt reglerna i rättegångsbalken fram till dess att förundersökningen har lagts ner eller till dess det finns en lagakraftvunnen dom (se JO 1999/2000 s. 392 och JO:s ärenden 5112-2008 och 103-2002). Oavsett vilket regelsystem som tillämpas, bestämmelserna i RB eller TF, ska dock en framställning om att få del av

handlingarna i ärendet behandlas skyndsamt. (Se bl.a. JO 2003/04 s. 389 och JO 2007/08 s. 87.)

Bedömning

Av utredningen framgår att BB omkring den 11 februari 2013 underrättades om att den aktuella förundersökningen var slutförd och att han hade möjlighet att ta del av den och begära eventuella ytterligare utredningsåtgärder. Den 26 februari 2013 begärde AA, i egenskap av ombud för BB, att få ta del av förundersökningsprotokollet. Till begäran bifogades en fullmakt från BB. AA begäran skulle mot denna bakgrund ha prövats i enlighet med reglerna i 23 kap. 18 § RB. Det är också så hans begäran borde ha handlagts enligt polismyndighetens egna föreskrifter. Några vägande skäl mot att efterkomma AA begäran, såsom att materialet var mycket omfattande, har inte kommit fram. Handlingarna borde därför skyndsamt ha översänts till honom. Nu kom det att dröja en månad.

Om begäran i stället hade handlagts enligt tryckfrihetsförordningens regler skulle handlingarna lika skyndsamt ha skickats till AA eller besked getts om att handlingarna inte kunde lämnas ut, tillsammans med en upplysning om att han hade rätt till ett skriftligt och överklagbart beslut i frågan. Även med TF:s regler som utgångspunkt har hanteringen således brustit.

Att CC inte lämnade ut handlingarna med hänvisning till förundersökningssekretess och att AA inte var förordnad som offentlig försvarare beror av allt att döma på att han, trots upprepade påminnelser från AA sida, inte i tillräcklig utsträckning satt sig in i den fråga han hade att ta ställning till. Han har i detta avseende uppvisat en påtaglig nonchalans och förtjänar kritik för handläggningen av ärendet.

Avslutningsvis vill jag förorda att de utbildningsinsatser som polismyndigheten aviserat innefattar bestämmelserna i rättegångsbalken om misstänkta rätt till insyn under en brottsutredning.